

Л. БАБОТА
(Пряшів)

**УКРАЇНЬСКА ЛІТЕРАТУРА НА СТОРІНКАХ
REVUE SVETOVEJ LITERATURY НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ**

УДК 821.162.4(477) : 070 (437.6)

Анотація. Від початку XXI століття в журналі, так як і в минулому, появлялися переклади з різних національних літератур, в тому числі і з української літератури. Надруковані були дві рецензії на переклади творів Ю. Андруховича (і уривок з його твору), рецензія на переклад творів П. Мідянки, рецензія на українсько-чеський і чесько-український словник. Спеціальний випуск журналу був присвячений творчості дев'яти авторів з різних частин України. У ньому була надрукована стаття про сучасний стан української літератури.

Ключові слова: *Revue svetovej literatúry*, українська література, переклади словацькою мовою, рецензії.

П'ятдесят років тому почав у Братиславі виходити журнал *Revue svetovej literatúry*¹. Уже сама назва показує, що йдеться про журнал, спрямований на перекладну літературу. На його сторінках публікуються в словацькому перекладі твори авторів різних національних літератур, увага редакції зосереджена передусім на літераторів XX століття. Читачі різних поколінь можуть в журналі знайти прозу, поезію, драматичні твори, есе, літературну критику, рецензії, культурну публіцистику, повідомлення про найновіші перекладені твори та інтерв'ю з видатними представниками художнього письменства. Від самого початку існування престижного журналу почали на його сторінках появлятися також переклади з української літератури. Іноді були спорадичними, іноді цілеспрямованими, але їхня поява якоюсь мірою завжди копіювала культурно-політичну ситуацію в державі.

Щодо української літератури, словацький читач в 70-х і 80-х роках минулого століття міг познайомитися зі зразками творчості Володимира Винниченка, ім'я якого в Україні в той час не можна було згадувати, з його літературним портретом, статтею Олеса Гончара про Лесю Українку, з творами найвидатніших представників письменства починаючи Іваном Франком і за-

¹ Журнал почав виходити на зламі 60-х і 70-х років (якщо врахувати підготовку і появу першого номера) з певними перервами, деякий час появлявся як двомісячник, в сучасному виходить як кварталник.

кінчуючи письменниками, які народилися в 40-х, 50-х і початком 60-х років, у тому числі довідалися і про Юрія Андруховича². У деяких випадках появилися літературні портрети окремих авторів. Наближена була українська словесність (козацькі думи, закарпатські коломийки, коліскові пісні, загадки), розмови з українськими письменниками (О. Кундзічем, Р. Лубківським, Б. Олійником, Д. Павличком, В. Собком, В. Шевчуком), словацькими перекладачами з української літератури, надруковані були повідомлення про переклади, які появилися на словацькому книжковому ринку, публікувалися рецензії на ці видання³. На сторінках журналу «*Revue svetovej literatúry*» були поміщені літературознавчі статті з-під пера українських і словацьких науковців, які займалися україністикою.

Відрадным є те, що увага редакції була спрямована також на закарпатську і місцеву українську літературу, навіть оцінювалися переклади словацьких романтиків на українську мову.

Кінець ХХ століття не був дуже сприятливим до перекладів з української літератури. Причини полягали, крім політично-економічної ситуації, також в тому, що молодші перекладачі ще не в стані були замінити старших, які пішли з життя, або перестали займатися українською перекладацькою справою.

На початку нового тисячоліття представив літературний критик і перекладач Йозеф Марушіак словацькому читачеві двох близьких друзів – українського письменника Юрія Андруховича і польського літератора Анджея Стасюка. Наблизив спільний проект обох авторів – книгу «Моя Європа» (в перекладі *Stredná Európa*, в яку увійшли їхні есе – «Центрально-східна ревізія» Андруховича та «Корабельний щоденник» Стасюка. Конфронтуються в них погляди письменників на визначення центральноєвропейської ідентичності [1, с. 3]. З боку Андруховича йдеться про спробу гранично відвертого осмислення свого власного «часу і місця». У номері поміщені також основні дані про творчість українського письменника [1, с. 4] і зразки з представленої публікації.

Особистість українського літератора поповнює рецензія словацького германіста Людовіта Петрашка на німецький переклад *Juri Andruchowytsh: Das*

² З-поміж значної кількості представлених авторів згадаймо хоч би М. Бажана, М. Вінграновського, Є. Гуцала, І. Драча, В. Дрозда, Л. Костенко, А. Крижанівського, Р. Лубківського, Д. Павличка, П. Панча, С. Плачинду, П. Тичину, І. Сенченка, Ю. Смолича, В. Стефаніка, Г. Тютюнника, В. Шевчука, Ю. Щербака.

³ Період 70-х і 80-х років був для видання українських книжкових перекладів дуже сприятливий, бо в рамках Східнославацького видавництва в м. Кошице існувала серія «Ліпа», видання якої були спрямовані на українську літературу. Перекладалися твори окремих письменників, друком вийшло кілька антологій.

Letste Territorium (Suhrkamp, 2003) [2, с. 149-150]. Рецензент представив постать неконвенційного українця, який у збірці есе ділиться своїми думками про сучасне і минуле України. Петрашко навіть значну кількість ширшому словацькому загалу невідомих даних про життя і діяльність Андруховича, показує його місце в культурному контексті поза межами України. Нагадує, що творчість Андруховича має значний вплив на перебіг літературного процесу і підкреслює те, що з його іменем пов'язані перші факти неупередженого зацікавлення сучасною українською літературою на Заході. Петрашко оцінює, погляди Андруховича і характеризує стиль його писання і розуміння автором його власної території. Фіктивне країнознавство письменника (*Carpathologia Cosmophilica*) використовується для дослідження нових кордонів, якими Схід визначається проти Заходу. Рецензента зацікавив тверезий погляд Андруховича на дійсність, на спустошене суспільство і країну. Йдеться про письменника, який провокує, в якого немає ілюзій, але який впевнений, що всім потрібна надія.

Петро Мідянка – своєрідний елемент в українській літературі. Належить до нової хвилі письменників-постмодерністів. Його *genius loci* оригінальний, творам притаманна специфічна атмосфера Закарпаття. Мова, якою автор користується, оригінальна, повна діалектних слів і архаїзмів. Герметизм Мідянки не представляє художню авантюру, він до сучасників звертається мовою предків. Постать непересічного письменника зацікавила словацького перекладача Патріка Орієшека, який підготував вибране з творів Мідянки – *Petro Mid'anka: Vôňa horcov* (Baum, 2007). Поява книги мала значний відгомін в словацьких перекладацьких колах, а рецензія на цю книгу з-під пера Еви Кендерешши появилася також на сторінках аналізованого журналу [3, с. 137-138]. Рецензентка зосередилася на середовищі, в якому Мідянка живе, на мультикультуралізмі близького йому оточення, пов'язаності його рідного краю з Центральною Європою. Вона також оцінює переклад, в якому переважає білий вірш і підкреслює факт, що перекладач в обґрунтованій післямові не лише звертає увагу на поезику П. Мідянки, але й розглядає позицію П. Мідянки в контексті сучасної української літератури.

За рамки літературних рецензій виходить відгук Едіти Хренкової на публікацію *Ružena Šišková – Nikolaj Savický: Ukrajinsko-český/ česko-ukrajinský slovník* (Nakladatelství LEDA, 2008) [4, с. 159]. Рецензентка (сама є авторкою чималої кількості різних словників) високо оцінює цей словник, підкреслює, що його автори користувалися найновішими лексикографічними та інтернет-джерелами, тлумачними словниками, словниками неологізмів тощо. Крім найбільш фреквентованої лексики словник містить також список чеських і українських скорочень – назви українських, чеських, європейських і світо-

вих установ. Наведений у словнику словниковий фонд відбиває динамічний розвиток і процеси, які відбулися в обох мовах за останніх двадцять років. В загальному рецензія містить детальну оцінку окремих словникових явищ з лексикографічних аспектів.

Традицією редакції журналу *Revue svetovej literatúry* стало, що окремі випуски бувають присвячені перекладам з конкретної національної літератури. Представлена була вже велика кількість літератур, в тому числі й українське письменство [5, с. 2-61]. Головний редактор журналу Ярміла Самцова у своєму слові зазначила, що номер перекладів з української літератури вдалося підготувати завдяки Тетяні Ліхтей, кандидату філологічних наук, доценту кафедри словацької філології Ужгородського національного університету, яка, крім іншого, досліджує українсько-словацькі літературні взаємини, актуальні питання в галузі художнього перекладу, літературу Закарпаття і Пряшівщини. Вона разом з Марією Козак, кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри української літератури УжНУ, підготували вибране для перекладу. Увійшли в нього зразки творчості Василя Габора (2 зразки), Василя Кузана (13 поезій), Євгенії Кононенко (2 прози), Ігора Римарука (7 поезій), Дмитра Кешелі (1 проза), Тетяні Ліхтей (2 прози), Василя Герасимюка (8 поезій), Оксани Забужко (1 проза), Павла Вольвача (7 поезій) і стаття Івана Андрусяка про українську літературу кінця XX і початку XXI століть, сучасний стан і тенденції її розвитку [5, с. 57-61]. Переклади збагачені інформаціями про представлених письменників. Авторами літературних портретів стали Марія Козак та перекладачі – Юрай Андрічік та Валерія Юричкова. Перший з них є реномованим перекладачем, який довгі роки співпрацює з журналом «*Revue svetovej literatúry*», а представниця молодого покоління В. Юричкова зарекомендувала себе як надзвичайно талановита і в сучасному найактивніша перекладачка української літератури словацькою мовою. На сторінках журналу поміщені також короткі інформації про перекладачів.

На даному етапі останньою рецензією в аналізованому журналі, яка торкається перекладів з української літератури, є відгук словацького педагога, літературознавця і, водночас, відомої перекладачки Маші Кусої на книгу Jurij Andruchovyč: *Moskoviáda* (Kalligram, Bratislava 2013) [6, с. 128], яку переклав Валерій Купка. Відомий український автор, нині вже репрезентант середнього покоління, представляє світ літератури на зламі двох епох, ніби двох світів. Дія цього «роману жахів» відбувається в Москві. Знайдемо в ньому реалістичні деталі, але він містить передусім різні гротескні і сюрреалістичні деталі, фантазмагорії – все на основі чуток, що супроводжували розпад імперії. Рецензентка звернула увагу на поетику аналізованої прози, її автора оцінює як європейського інтелектуала, який шукає своє місце в житті як письменник,

людина, українець, європеець. М. Куса оцінює спосіб перекладу складного авторського ідіолекту, незрозумілих сучасному словацькому читачеві російських реалій. Вона переконана в тому, що книга, яка насичена автентичними і тому переконливими деталями, допоможе старшому поколінню відтворити простір і час, яких уже немає, а молодшому поколінню відчутти атмосферу розкладу імперії через призму учасника – українського інтелектуала.

Надруковані на сторінках *Revue svetovej literatúry* переклади українського художнього письменства дуже важливі, бо, на жаль, сучасний словацький читач виною різних обставин, не дуже ознайомлений з літературою свого східного сусіда. Може здаватися, що кількість надрукованих перекладів не є достатньою, але хочеться вірити, що в близькому майбутньому ситуація покращає. А надруковані від початку XXI століття зразки є доказом того, що якісна література народжується не лише в традиційних літературних центрах, але також в місцевостях, які ще недавно вважалися географічною периферією.

Джерела

1. *Revue svetovej literatúry*, річ. 37, 2001, № 4.
2. *Revue svetovej literatúry*, річ. 41, 2005, № 1.
3. *Revue svetovej literatúry*, річ. 44, 2008, № 2.
4. *Revue svetovej literatúry*, річ. 44, 2008, № 3.
5. *Revue svetovej literatúry*, річ. 45, 2009, № 1.
6. *Revue svetovej literatúry*, річ. 49, 2013, № 3.

UKRAINIAN LITERATURE ON THE PAGES OF *REVUE SVETOVEJ LITERATÚRY* AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

L. Babota

Summary

From the beginning of the 21st century, just like in the past, the translations of various national literatures, including those of Ukrainian literature, were published in the journal. Two reviews of J. Andrukhovych's works translations (and a passage of his prose), a review of P. Midianka's work translation and a review of Ukrainian-Czech and Czech-Ukrainian dictionary were published there. A special issue was dedicated to the works by nine writers from different parts of Ukraine. It also contained the article on a contemporary status of Ukrainian literature.

Key words: *Revue svetovej literatúry*, Ukrainian literature, Slovak translations, reviews.